

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องการศึกษาเงื่อนไขและข้อจำกัดของชุมชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อการรองรับมาตรฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชนของไทย มีวัตถุประสงค์ 2 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาเงื่อนไขและข้อจำกัดของชุมชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน เข้าสู่เกณฑ์มาตรฐาน และ 2) เพื่อศึกษาแนวทางในการเพิ่มขีดความสามารถของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวและมีความพร้อมในการได้รับการรับรองมาตรฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชน

ขอบเขตในการศึกษาข้อมูล ในเชิงเนื้อหา มีดังนี้ 1) ศึกษาข้อมูลพื้นฐานชุมชนท่องเที่ยวเพื่อคัดเลือกพื้นที่กรณีศึกษา และวิเคราะห์แนวโน้มการเติบโตของกลุ่มนักท่องเที่ยวที่สนใจการท่องเที่ยวโดยชุมชน 2) การศึกษาสถานะของชุมชนต่อมาตรฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชน ทั้ง 5 ด้าน 3) ศึกษาเงื่อนไขและข้อจำกัดของชุมชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนเข้าสู่เกณฑ์มาตรฐาน และ 4) ศึกษาแนวทางในการเพิ่มขีดความสามารถของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวและมีความพร้อมในการได้รับการรับรองมาตรฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชน สำหรับขอบเขตในการศึกษาข้อมูลเชิงพื้นที่ ได้แก่ 1) ศึกษาข้อมูลพื้นฐานชุมชนท่องเที่ยวจำนวน 30 ชุมชนทั่วประเทศ 2) ศึกษาเงื่อนไขข้อจำกัดของชุมชนฯ และหาแนวทางฯ จากชุมชนกรณีศึกษา 6 ชุมชน ทั่วประเทศ 3) ขยายแนวคิดเรื่องมาตรฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชน และศึกษาความรู้ต่อการใช้มาตรฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชน ให้กับชุมชนภาคใต้ จำนวน 16 ชุมชน ภาคเหนือ 12 ชุมชน และ 4) ศึกษาเงื่อนไขข้อจำกัดของชุมชนฯ และแนวทางฯ จากเวทีการสัมมนาทางวิชาการ "การท่องเที่ยวโดยชุมชน...โอกาสในการเรียนรู้และแบ่งปันในอาเซียน (Innovating CBT in ASEAN)" มีกลุ่มเป้าหมายคือ ชุมชนท่องเที่ยว สถานศึกษา ผู้ประกอบการ หน่วยงาน/องค์กรสนับสนุนการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยในการศึกษาวิจัยเงื่อนไขและข้อจำกัดของชุมชนฯ ในครั้งนี้ใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ข้อมูลได้ใช้วิธีการจำแนกประเภทข้อมูล การเปรียบเทียบข้อมูล การสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย การอธิบายสาเหตุและการเชื่อมโยงข้อมูล และสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อให้ได้รายละเอียดตรงตามวัตถุประสงค์

ผลการศึกษาเงื่อนไขและข้อจำกัดของชุมชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนเข้าสู่เกณฑ์มาตรฐาน พบว่าชุมชนมีข้อจำกัดโดยสรุป ดังนี้ 1) การบริหารจัดการที่ยังไม่ครอบคลุมในทุกด้าน 2) ทักษะในการจัดเก็บและเผยแพร่ข้อมูลของชุมชนอย่างเป็นระบบ ซึ่งจำแนกเป็น (1) การจัดเก็บข้อมูลของชุมชนอย่างเป็นระบบ (2) การสืบสานจากรุ่นสู่รุ่น และ (3) คุณภาพและปริมาณนักท่องเที่ยวที่ลดลง 3) ระบบการควบคุมคุณภาพและการใช้เครื่องมือประเมินคุณภาพให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด 4) ทักษะและประสบการณ์ของชุมชนน้อยใหม่ 5) ข้อจำกัดในการทำงานร่วมกับหน่วยงานต่าง ๆ 6) ความหลากหลายขององค์กรสนับสนุน แต่ไม่ร่วมมือให้ไปในทิศทางเดียวกัน 7) แนวนโยบายการสนับสนุนของทางภาครัฐที่มุ่งเน้นไปยังเรื่องอื่น ๆ ที่ไม่ใช่เรื่องมาตรฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชน 8) ความเข้าใจของชุมชนต่อแนวคิด (Concept) การท่องเที่ยวโดยชุมชน

9) ความเข้าใจและทัศนคติของชุมชนต่อการใช้มาตรฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชน ในการพัฒนาชุมชนให้เกิดคุณภาพ

ผลการศึกษาเพื่อหาแนวทางในการเพิ่มขีดความสามารถของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวและมีความพร้อมในการได้รับการรับรองมาตรฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชน ได้แนวทางใน 2 ระดับ ดังต่อไปนี้

1) ในระดับชุมชน (1) เสริมฐานการบริหารจัดการ (2) พัฒนางานบนฐานข้อมูล (3) สร้างระบบการประเมินคุณภาพการจัดการท่องเที่ยวด้วยตัวเองให้อยู่ในกลไกการทำงานของกลุ่ม (4) ดำเนินการตามแผนงาน ผสานองค์กรสนับสนุน (5) สร้างแนวร่วมและการประสานงานกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (6) จัดตั้งกองทุนเพื่อพัฒนากลุ่มท่องเที่ยว และ 2) ในระดับเหนือชุมชน (1) หน่วยงานที่ทำงานเกี่ยวข้องกับชุมชนควรมีกระบวนการคัดกรอง จำแนก แยกพัฒนาการของชุมชน เพื่อจัดลำดับความสำคัญและกำหนดประเด็นการพัฒนาให้เหมาะสมกับชุมชนกลุ่มเป้าหมาย (2) เสนอให้หน่วยงานภาครัฐที่รับผิดชอบในการพัฒนาการท่องเที่ยวปรับนโยบายเน้นส่งเสริมการพัฒนาให้ชุมชนมีคุณภาพมากกว่าที่จะมีบทบาทในการรับรองมาตรฐาน (3) นิยามบทบาทที่เลี้ยงชุมชนให้เป็นผู้จัดกระบวนการเรียนรู้ เชื่อมโยงประสานในระดับเหนือชุมชน ให้มีการพัฒนาเพื่อให้เกิดคุณภาพ (4) สร้างความเข้าใจแนวคิดการท่องเที่ยวโดยชุมชนไปในทิศทางเดียวกัน ผ่านกลไกต่าง ๆ เช่น เครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน องค์กรพี่เลี้ยง ฯลฯ (5) สร้างความเชื่อมั่นให้กับมาตรฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชน เผยแพร่และสร้างความเข้าใจให้กับชุมชนถึงแนวคิดการใช้มาตรฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นเครื่องมือในการพัฒนากลุ่มท่องเที่ยว และ (6) ผลักดันให้มีการนำมาตรฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชน เข้าไปใช้ในกลไกต่าง ๆ เช่น กลไกเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนนำไปใช้กับสมาชิกเครือข่าย หน่วยงานใช้ในการประเมินและรับรองแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน เป็นเครื่องมือสร้างความเชื่อมั่นในกลไกทางการตลาด การพัฒนาเตรียมความพร้อมชุมชนขององค์กรพี่เลี้ยงต่าง ๆ เป็นต้น

การวิจัยเพื่อการพัฒนา เป็นงานที่ควรทำในแต่ละประเด็นอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากในปัจจุบันกระแสของการพัฒนาต่างมุ่งตรงลงไปชุมชน มีประเด็นมากมายหลายอย่างเข้าไปให้สมาชิกชุมชนได้ทำอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะชุมชนที่เริ่มมีความเข้มแข็งเป็นที่รู้จักของสังคมและหน่วยงานต่าง ๆ หากการวิจัยและพัฒนาในเรื่องมาตรฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชน ไม่ได้ทำต่อเนื่อง ก็อาจจะทำให้กระแสการพัฒนาในเรื่องอื่น ๆ มาเบียดเบนความสนใจและทรัพยากรต่าง ๆ ออกไป ไม่ว่าจะเป็นบุคคลงบประมาณ หรือเวลา ฉะนั้น เรื่องมาตรฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ตอนนี้หลายชุมชนเกิดความตื่นตัวและให้ความสนใจเป็นอย่างมาก ควรจะมีการสนับสนุนเรื่องการวิจัยและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง มีจังหวะที่สอดรับกันทั้งในแง่ของนโยบาย และการขับเคลื่อนของชุมชน รวมไปถึงการเคลื่อนตัวในระดับ ASEAN ด้วย

Abstract

The second research project on “A Study of Challenges and Limitations in CBT Development for Thai CBT Standard Accreditation” has the two following objectives: 1) to study conditions and limitations of communities in developing the CBT standard; and 2) to survey approach or strategy for certification of the CBT standard and to help community to be certified.

The scope of the study has been restricted to the baseline information of the communities involved in the case study and only related to CBT development, the current situation of CBT as evaluated by the five criteria of the Thai standard, conditions and limitations of the communities involved to meet standard, and readiness for CBT standard certification.

The research has successfully supported: 30 Thai communities to produce the CBT baseline information of their communities; six communities to analyze their limitations and conditions for CBT standard; and 16 communities in southern Thailand and 12 communities from northern Thailand respectively to get established in the CBT concept and to embrace certification of the CBT standard as the approach to develop their communities.

The project also organized the Thai day of the CBT international conference ‘Innovating CBT in ASEAN’ which gathered a wide variety of tourism related stakeholders including tourism communities, academic institutions, tourism entrepreneurs, CBT promoting organizations, etc. In the conference, the research team collected the most comprehensive and updated data of CBT situation, and analyzed this data to include in the research.

Regarding the conditions and limitations of CBT development, the research found that the communities involved were not able to collect data systematically and disseminated or utilized efficiently due largely to the lack of the followings the systematic collection and retrieval of information; and (b) the socialization and passing on information from the older generation to the younger generation. It was difficult to tackle all managerial aspects. the efficient and effective quality control system and quality assessment. It seemed that new CBT communities lacked skills and experience, and that there was a lack of cooperation/coordination with outside organizations. The new CBT communities failed to seek support from the government organizations whose focuses are on various other issues instead of CBT. The varied and pluralistic character of the different supporting organizations lacked a joint and consensual direction. There was a common understanding and confidence with the communities regarding the CBT concept, and there was trust and positive attitude with the communities towards using CBT as a community development tool.

The research on the development of community’s carrying capacity in tourism management and readiness for CBT certification offer two levels of analysis, the

community level and the supra-community level. At the community level, the project looked at: improving management, installing a database system, launching self-monitoring and assessment, applying/implementing the policy, plan and cooperating with related stakeholders, networking and coordinating with the local government, and setting up a tourism fund.

At the supra-community level, project analyzed the organizations that select and are working with the communities, classify the development level of each community in order to prioritize, suggest and implement the appropriate development agenda/tools suitable for that particular community. Unlike the certifying body, the government organizations develop a suitable policy to help communities to improve their performances and services. The community trainer find its the new definition and roles as the facilitators of the learning process at the supra-community level in order to achieve the maximal level of development. All stakeholders work together to advocate the CBT concept through various mechanism such as CBT network, facilitating organizations, etc. Credibility and reliability of the CBT standard needs to been promoted, published and disseminated as a development tool in tourism. The CBT standard has been promoted in relation to marketing enhancement to be applied in all levels and in every mechanisms such as CBT network. All facilitating organizations advocate getting a CBT certification system in place.

Development research in the community needs to be promoted and supported continuously in the community. As being recognized as a CBT community, it has to support its community members to participate in CBT development, regularly. Lack of participation in CBT, the community may be diverted into following other issues or channeling their resources such as human, budget, time, etc., to development opportunities or agendas. Therefore the CBT standard should be promoted while the communities are still curious and enthusiastic.